

דף יט

ל. הבונה לעובדי כוכבים כיפה שמעמידים בה עבודת כוכבים – האם שכרו מותר או אסור? ומה דין השכר שקיבל הבונה עכו"ם עצמה?

אסור לבנות להם כיפה. ואם בנה – שכרו מותר (רבי אלעזר אמר רבי יוחנן), שתשמישי ע"ז אינם נאסרים עד שנשתמשו בהם לדברי הכל.

בנה עבודת כוכבים עצמה; נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא האם עכו"ם של נכרים נאסרת בגמר עשייתה או אינה נאסרת עד שתעבד, ולפי דעה זו שכרו מותר. ואפילו לדעה ראשונה אמר רבה בר עולא ששכרו מותר וכדעת האומר 'ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף', שהרי כל עוד לא השלים את מלאכתו במכוש אחרון, עדיין לא נעשתה 'עבודת כוכבים' וכבר זכה בשכירות במשך עבודתו (ומכוש אחרון אינו שוה ממון ואין בשכרו תערובת שכר של איסור. עפ"י תוס').

להלכה, עכו"ם של עובדי כוכבים נאסרת מיד. ושל ישראל – עד שיעבדו לה. ולהלכה ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף.

הורו פוסקים אחרונים אודות בעל חנות תכשיטים, שלכתחילה אין ראוי למכור תכשיט העשוי כעין צלב [שיש לחוש לגוי שישתמש בוה לע"ז], אבל בשעת הדחק מותר, שאין זה אלא תכשיט (דברי חכמים יו"ד פ"ה, מהגר"ש"א והגר"ש"ש).

דף כ (כא)

לא. מהן שלש ההלכות, כלליהן ופרטיהן, הנלמדות מלא תחנם? האם הן מוסכמות על הכל?

לא תחנם –

לא תתן להם חניה בקרקע. (ואיסור תורה הוא. רש"י ועוד. וכן מבואר בגמרא להלן כא.). ואפילו מכירת אילנות, קמה או שחת. מכרם על מנת לקוץ – רבי מאיר אוסר ורבי יהודה מתיר.

נחלקו הראשונים האם הלכה כרבי יהודה (רמב"ם עכו"ם י, ד; רא"ש. וכ"פ בשו"ע) או כרבי מאיר שכן סתם משנתנו כמותו (רי"ף).

מכירת בתים בחוצה לארץ – מותרת. מכירת שדות – רבי מאיר אוסר [גזרה משום ארץ ישראל. ולפי שמכירת שדות חמורה יותר, שיש בה שני איסורים, משום 'לא תחנם' ומשום הפקעת מעשרות, לכך גזרו עליה בחו"ל] ורבי יוסי מתיר. וכן נחלקו לענין סוריא; לר"מ אין מוכרים אפילו בתים, שסובר כיבוש יחיד שמיה כיבוש, והריהי כארץ ישראל לענין איסור מכירה. ולרבי יוסי מותר למכור בתים [דלאו שמיה כיבוש] ואסור למכור שדות, גזרה משום ארץ ישראל. אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יוסי. ובלבד שלא יעשנה שכונה, כלומר לא ימכרנה לשלשה בני אדם (כא.).

יש מי שכתב שגם בחו"ל אסור למכור להם צמחים במחור. ואין כן דעת רוב הפוסקים.

לא תתן להם חן – כגון לומר 'כמה נאה עובד כוכבים זה'. אבל אמירה בדרך הודאה וברכה לקב"ה על בריות טובות שבעולמו – שפיר דמי, וכדרך שנהגו רשב"ג ורבי עקיבא.

לא תתן להם מתנת חנם. כן סובר רבי יהודה. ולדברי רבי מאיר – מותר (... תתננה ואכלה או מכר לנכרי).

במכירו – מותר לדברי הכל, שהרי עושה לו טובה תמורתו, והוי כמכירה. וכן במתלוח עמו בדרך. וכן באופן שהתירו מפני דרכי שלום. ומאידך אף לדעת האוסר, במקום שמחיה אותו באותה מתנה אמרו 'העובדי כוכבים לא מעלין ולא מורדין' (עפ"י תוס').

האיסורים הללו כוללים כל עובדי כוכבים, לא רק משבעה עממין (תוס'). והכרעת הפוסקים היא שאפילו נכרי שאינו עובד ע"ז – אסור. ואין כן דעת הרשב"א ועוד. גר תושב – מצווים אנו להחיותו חנם.

ל.ב. א. מה למדו מונשמרת מכל דבר רע?

ב. מהו סדר מדרגות האדם בעבודת ה'?

א. ונשמרת מכל דבר רע – שלא יסתכל אדם באשה נאה ואפילו פנויה. באשת איש ואפילו מכווערת. ולא בבגדי צבע של אשה, אפילו שטוחים ע"ג הכותל, אם מכירה וכבר ראה אותה בבגדים אלו. וכן לא יסתכל בבעלי חיים בשעה שנוקקים זל"ז. ועוד דרשו בכללות שלא יהרהר אדם ביום ויבוא לידי קרי בלילה. ודרשא גמורה היא ואינה אסמכתא בעלמא (תוס' עפ"י כתובות מו. וע' בשו"ת אחיעזר (ח"ג כד, ה) שתמה מדברי הרמב"ם ושלחן ערוך שמשמע שנקטו שהיא אסמכתא).

ב. זה סדר מדרגות האדם בעבודתו, המביאות כל אחת לזו שלמעלה הימנה, כפי שמנה רבי פינחס בן יאיר: תורה (שעוסק בה ורואה ומבין אזהרותיה), זהירות (כשהעבירה באה לידו זהיר שלא להכשל בה), זריזות (קודם שתבוא עבירה לידו), נקיית (רש"י: באין חטא נראה פירושו אפילו שגגה). ר"ן: אפילו במחשבה. ויש מפרשים: מטינוף גשמי), פרישות (מחמיר על עצמו אף מדבר המותר), טהרה (צח מלובן, עדיף מנקי), קדושה, ענוה (מתוך שהוא מבזה עניני העולם. ר"ן), יראת חטא (שירא ממנו כירא מן האויב. ר"ן), חסידות (שכל מעשיו לשם שמים. ר"ן), רוח הקדש ותחיית המתים. [בירושלמי הוסיפו: תחיית המתים מביאה לידי אליהו וכו' לטוב].

[נמצא לדבריו חסידות גדולה מכל המידות. ואילו לרבי יהושע בן לוי ענוה גדולה מכולן].

דף כא

ל.ג. א. מה דין שכירות בתים ושדות לעכו"ם, בארץ ישראל בחו"ל ובסוריא?

ב. האם מותר להשכיר מרחץ לעכו"ם ולכותי, ומדוע?

א. הואיל ומכירת קרקע לעכו"ם בארץ ישראל, בית או שדה, אסורה מהתורה משום לא תחנם, גזרו חכמים שלא להשכיר קרקע בארץ לעכו"ם משום מכירה; לדברי רבי מאיר גזרו הן בבתים הן בשדות. ולרבי יוסי לא גזרו אלא בשדות [שמלבד מתן חנייה, עוד מפקיעה מתרומות ומעשרות, לכך החמירו חכמים בשדה וגזרו בה יותר מבבית].

בחוצה לארץ לא גזרו כלל על השכרת בתים או שדות לעכו"ם.

בסוריא; לדברי רבי מאיר אסור להשכיר שדות ומותר להשכיר בתים [שכיבוש יחיד שמיא כיבוש, ומדין תורה (רש"י) אסורה כל מכירת קרקע, וחכמים גזרו שם איסור בהשכרת שדות ולא בבתים]. ולרבי יוסי מותר להשכיר שם שדות [דלאו שמיא כיבוש ולא גזרו לגזרה, השכרה בסוריא אטו השכרה בא"י, והשכרה בא"י אטו מכירה].

הלכה כר' יוסי, כנזכר לעיל.